

СУЧАСНІ НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА ДО ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Бурхливий розвиток комп'ютерних технологій за останні декілька років, а також інтенсивне їх використання у навчальному процесі призвели до змін у структурі системи освіти, в методології та технології процесу навчання.

У зв'язку з цим, Болонська Декларація, Закон України «Про вищу освіту» та «Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті» висувують нові вимоги до професійної підготовки вчителя у вищому навчальному закладі, а у нашому випадку, майбутнього вчителя-філолога, які вимагають виділення нових наукових підходів до професійної підготовки з використанням ІТ, що й зумовлює актуальність цієї статті.

Аналіз досліджень Н. Бібик, Н. Бражник, Л. Ващенко, І. Зимньої, О. Петрашук, І. Пометун та ін., присвячених проблемі професійної підготовки вчителів, дозволив виділити ряд підходів до вивчення та навчання філологічних дисциплін. Проте, науково обгрунтоване вирішення проблеми впровадження ІТ в освітній процес детермінує переосмислення мети професійної підготовки майбутнього педагога, її реалізацію в умовах інформаційного суспільства, і, таким чином, постає проблема максимального розкриття значущості кожного підходу як сукупності способів і прийомів впливу на професійну підготовку та особистість майбутнього вчителя-філолога в умовах інформатизації освітньої сфери.

Мета статті: виявити та науково обгрунтувати сучасні наукові підходи до підготовки майбутнього вчителя-філолога до роботи в профільній школі з використанням ІТ.

Підхід – сукупність способів, прийомів, розгляд чогось, вплив на когось і на щось, ставлення до когось і до чогось [10, с. 785].

Оновлення змісту професійної підготовки майбутнього вчителя-філолога передбачає покращення якості професійної підготовки, підґрунтям якої є розвиток необхідних компетентностей в учнівської молоді, що зумовлює актуальність використання *компетентнісного підходу* як одного з основних напрямів оновлення змісту професійної підготовки майбутнього вчителя-філолога. Серед ключових компетенцій, згідно з дослідженнями Н. Ничкало, [8, с. 18] та В. Байденко [1, с. 227], ми можемо виділити: здатність адаптуватися до нових ситуацій; здатність до самостійної науково-дослідницької діяльності; здатність застосовувати знання на практиці; здатність працювати в міжнародному середовищі, розуміння культур і звичаїв інших країн; здатність до організації й

планування, розробка й управління проектами, елементарні навички роботи з комп'ютером, навички управління інформацією, ініціативність і підприємницький дух, турбота про якість, потяг до успіху; здатність до критики і самокритики, дотримання етичних цінностей, робота в команді, письмова й усна комунікація державною та іноземною мовами; здатність генерувати нові ідеї.

Ці компетенції допоможуть, на нашу думку, швидкій адаптації на ринку праці, успішному розв'язанню особистісних, життєвих, професійних проблем і сприятимуть самореалізації, самовизначенню, саморозвитку, майбутнього вчителя-філолога.

Компетентнісний підхід до вивчення змісту професійної підготовки майбутнього вчителя-філолога пов'язаний з особистісним і діяльнісним підходами, оскільки стосується особистості майбутнього вчителя-філолога і реалізовується тільки в процесі виконання ним певних дій. Відповідно, *особистісний підхід* полягає у сприянні особистісному розвитку студента [5, с. 134], виділенню його особистісних характеристик і можливостей, які передбачають опанування знаннями про спрямованість особистості, її життєві плани, установки, ціннісні орієнтації, мотиви діяльності та поведінки, які пов'язані, в свою чергу, з віковими та індивідуальними особливостями. Погоджуючись з думками вчених, ми вважаємо, що саме впровадження означеного підходу у навчанні надасть можливість задовольнити запит суспільства на критично мислячого фахівця, здатного до адаптації у швидкозмінних умовах суспільства.

Діяльнісний підхід є загальноприйнятим підходом до вивчення та навчання мов і літератури згідно з Рекомендаціями Ради Європи з мовної освіти [14, с. 16]. Діяльнісний підхід є основою визначення змісту професійної підготовки майбутнього вчителя, оскільки в результаті аналізу педагогічної діяльності можна визначити необхідні знання та вміння, які мають бути засвоєні у процесі навчання [3, с. 36], а саме: загальні та практичні психологічні знання; професійно-методичні знання з організації навчання у ЗНЗ; загальні теоретичні та практичні фахові знання; професійно значущі лінгвістичні знання; загальні та практичні педагогічні знання: знання сутності процесу навчання, методів, форм і засобів педагогічної роботи (згідно з темою нашого дослідження) зі старшоСальник І. В. класниками, особливості професійної комунікації (іншомовної, в тому числі); технологічні знання державних документів і документів європейських організацій (Ради Європи, ЮНЕСКО та ін.) стосовно вищої та загальноосвітньої освіти [12, с. 27].

Вся професійно-педагогічна діяльність майбутнього вчителя-філолога ґрунтується на взаємодії з метою обміну інформацією, даними, думками, ідеями, рішеннями, ефективна організація якої передбачає оволодіння необхідними для цього вміннями, а саме: вміння викликати в учнів інтерес до вивчення мов (іноземної, державної) і літератури (зарубіжної української) і стимулювати його, вміння формувати в них увагу

і підтримувати її протягом усього процесу навчання, вмінь організовувати навчальний матеріал видовишно та вражаюче, вмінь переконувати учнів, впливати на їхню психіку, на масові, групові й особистісні настрої в класі, на індивідуальні емоції учнів тощо [2, с. 15]. Отже, згідно з цим підходом професійна підготовка майбутнього педагога передбачає становлення його у педагогічній професії.

Культуровідповідний підхід до процесу професійної підготовки вчителя запропонував російський науковець Ю. Пассов. На його думку, причина невідповідності рівня освіти вимогам суспільства криється, у першу чергу, в зростаючому розриві між освітою і культурою, оскільки сучасні вчителі передають тільки знання, а не цінності. Лише оволодівши культурою як системою цінностей, людина виробляє індивідуальний стиль діяльності та стає індивідуальністю з високим рівнем професіоналізму [15]. Окрім цього, освіта повинна здійснювати передачу культури.

Слід зазначити, що зміст професійної підготовки вчителя повинен базуватися, як стверджує Ю. Пассов, на основі восьми видів культур, а саме філологічної, педагогічної, іншомовної, методичної, соціальної, психологічної, соматичної, духовної, які в процесі інтеграції створюють професійну культуру вчителя. В свою чергу, кожна з восьми видів культур повинна базуватися на чотирьох компонентах культуровідповідного підходу: знаннях, уміннях, творчості та бажанні, при чому творчість і бажання є найвагомішими компонентами і лежать в основі знань і вмінь. Співвідношення вищеперерахованих компонентів в кожній культурі буде різним, але й значущість кожної культури буде неоднаково індивідуальною, важливою та необхідною [11, с. 19].

Аналізуючи дослідження прихильників культуровідповідного підходу (О. Гончарова, В. Карташов, О. Корольов, В. Кузовлева, О. Савченко та ін.), ми вважаємо за доцільне виділити наступні культурологічні знання, а саме: знання когнітивних, поведінкових і емоційних особливостей особистості різних культур; знання стилю життя соціальної групи, позицій індивіда в ній і загальних умов багатомовного плюрилінгвального світу; знання менталітетів різних індивідуальностей в межах однієї та різних культур; знання цінностей різних культур [6, с. 17]; соціологічні знання, які проявляються в залежності однієї культури від іншої; соціокультурні знання, в основі яких лежить взаємодія культур, взаєморозуміння і взаємоповага; психологічні знання культур, які проявляються в культурному співчутті та емпатії [11, с. 124]. Оволодіння цими знаннями стимулює формування певних умінь, а саме: вміння виділяти духовні та моральні цінності у представників різних культур, вміння зберігати та примножувати свою спадщину у вигляді мовного та культурного розмаїття засобом взаємовпливу, взаєморозуміння, взаємозбагачення різних культур, а основне – це вміння навчати всьому вищеперерахованому учнів у процесі професійної діяльності.

Отже, впровадження зазначеного підходу у процес підготовки

майбутнього вчителя-філолога надасть можливість оволодіти різнобічною соціокультурною інформацією, результатом опанування якої буде розвиток культурологічної професійної компетентності як важливої складової професійної компетентності процесу філологічної освіти.

І. Дичківська, Р. Ерендс, М. Кушнер, В. Семиченко, О. Пехота, П. Сопер та ін., досліджуючи процес професійної підготовки вчителя, стверджують про необхідність вирішення питань підготовки спеціалістів на відстані, в різних містах, селах чи навіть частинах світу. Тому виникає необхідність розкриття *технологічного підходу* до процесу професійної підготовки вчителя, а саме до підготовки засобом теле- та радіокомунікації, комп'ютера тощо.

Впровадження сучасних технологій у процес підготовки майбутнього вчителя-філолога, згідно з твердженням М. Кушнер [7, с. 114], має значну кількість переваг, а саме: економія сил, коштів і часу за рахунок здійснення навчання, наприклад, через Internet, запобігання виникненню страху публічного спілкування з аудиторією, обробка матеріалу необхідної кількості разів і у зручний для себе час та ін. Однак, всі ці переваги матимуть ефективність лише у разі володіння певними технологічними знаннями і вміннями, а саме: знання сучасного телекомунікаційного обладнання (ТО) і вміння адаптуватися до нього та до технології роботи з ним, вміння усвідомити відсутність реальної присутності учнів у навчальному процесі та сприймати їх через екран моніторів; вміння визначати рівень не лише своєї технічної підготовки, а й рівень підготовки та можливості учнів, з метою його покращення; вміння обирати найбільш доцільні засоби подачі матеріалу; вміння, по можливості, уникати, але якщо виникли, то вирішувати технічні проблеми освітнього процесу.

У той же час, виникнення сучасних технічних можливостей у суспільстві спричиняє збільшення об'єму інформації в процесі педагогічної діяльності, що зумовлює необхідність і важливість *інформологічного підходу* до підготовки майбутнього вчителя-філолога. З позицій нової науки – інформології – пріоритетним в роботі з інформацією є передача інформації, яка передбачає інформаційну взаємодію. Інформаційна взаємодія обумовлюється потребами в отриманні інформації, обробки її, а потім використання в професійній діяльності. Отже, зазначений підхід вимагає формування знань інформаційної взаємодії у освітньому процесі [13] та вмінь застосовувати на практиці інформаційні технології, знань просторової організації інформації та вмінь передавати, обробляти, перетворювати і розподіляти цю інформацію [9, с. 85]. Окрім цього, доцільно зазначити, що інформологічний підхід проявляється в кращій орієнтації студентів в інформаційному освітньому просторі, вчить більш повно й адекватно сприймати висловлену іншими людьми інформацію, аналізувати її, обробляючи величезний об'єм інформації, використовувати аналітичне та інформаційне читання, працюючи з необмеженими інформаційними ресурсами, уникати інформаційного засмічення та вірусів,

---

якими переповнений інформаційний простір і які впливають негативно на розвиток професійних знань, умінь і навичок. Також, інформологічний підхід формує цілісну культуру і світобачення особистості, що проявляється в науковому та гуманітарно-гуманістичному принципах освіти [4, с. 17]. Таким чином, інформологічний підхід є методологічною основою філологічної та педагогічної галузей освіти.

Розглянувши підходи до професійної підготовки майбутнього вчителя, ми вважаємо за можливе визначити базовий підхід і ключовий компонент, на основі яких можна розробити нову модель підготовки майбутнього вчителя-філолога до профільного навчання старшокласників засобами інформаційних технологій (ІТ). Дослідивши процес професійної підготовки майбутнього учителя-філолога з використанням ІТ, ми виділяємо *діяльнісний компонент* як ключовий. Для визначення підходу, на якому буде ґрунтуватися наш компонент, ми вважаємо за доцільне об'єднати інформологічний і діяльнісний підходи у *діялісно-інформологічний*, у межах якого професійна підготовка майбутнього вчителя-філолога розглядається нами як процес формування його професійної компетентності, яка виражається у сукупності знань, умінь, навичок, якостей і здібностей майбутнього спеціаліста, його ціннісних орієнтаціях та мотивах, які сприяють здійсненню майбутньої професійної діяльності з урахуванням широкого вибору способів організації та подачі інформації засобами ІТ.

Отже, у статті розкрито основні характеристики сучасних підходів (компетентнісного, особистісного, діялісного, культуровідповідного, технологічного, інформологічного) та особливості впровадження зазначених підходів у процес професійної підготовки майбутнього вчителя-філолога для профільного навчання старшокласників засобами ІТ. Окрім цього, виділено ключовий компонент (діялісний) і базовий підхід (діялісно-інформологічний), які будуть покладені в основу нової моделі підготовки майбутнього вчителя-філолога у ВНЗ.

В розробці моделі підготовки майбутнього вчителя-філолога до професійної діяльності засобами ІТ ми вбачаємо перспективи подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байденко В. И. Выявление состава компетенций выпускников вузов как необходимый этап проектирования ГОС ВПО нового поколения : метод. пособ. / В. И. Байденко. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2006. – 556 с.
2. Грейдина Н. Л. Основы коммуникативной презентации : метод. пособ. / Н. Л. Грейдина ; Министерство образования и науки Российской Федерации, Пятигорский государственный лингвистический университет. – М. : АСТ : Восток-Запад, 2005. – 380 с.
3. Державний стандарт професійної освіти: теорія і методика :

- монографія / за ред. Н. Г. Ничкало. – Хмельницький : ТУП, 2002. – 334 с.
4. Извозчиков В. А. Новые информационные технологии обучения / Извозчиков В. А. – СПб. : РГПУ, 1991. – 120 с.
  5. Калінін В. О. Педагогічна технологія «діалог культур» як засіб формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови : монографія / В. О. Калінін ; [за заг. ред. проф. О. А. Дубасенюк]. – Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2007. – 276 с.
  6. Касюк А. Я. Социокультурный аспект и его учёт в процессе обучения языкам / Касюк А. Я. // Иностр. яз. в школе. – 1999. – № 3. – С. 15–19.
  7. Кушнер М. Презентации для «чайников» = Kushner M. Presentation for Dummies / М. Кушнер ; пер. с англ. [В. М. Макарова, В. Н. Логвинова]. – 2-е изд. – М.; СПб.; К. : Диалектика, 2007. – 534 с.
  8. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія / Ничкало Н. Г. // Неперервна професійна освіта: теорія і практика, 2001. – Випуск 1. – С. 18.
  9. Новокшонова М. Ю. Информационная культура как компонент имиджа современного педагога : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.01 / Новокшонова Марина Юрьевна. – М., 2006. – 184 с.
  10. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка / Сергей Иванович Ожегов. – [4 изд., доп.]. – М. : ЛД ИНВЕСТ: Азбуковик, 2003. – 939 с.
  11. Пассов Е. И. Коммуникативное иноязычное образование (Концепция развития индивидуальности в диалоге культур). – Липецк, 1998. – 158 с.
  12. Пискунова Е. В. Подготовка учителя к обеспечению современного качества образования для всех: опыт России : рекомендации по результатам научных исследований / Е. В. Пискунова ; под ред. Г. А. Бордовского. – СПб. : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2007. – 79 с.
  13. Пронина Л. А. Информологическая модель информатизации культурного пространства [Электронный ресурс] / Л. А. Пронина. – Режим доступа : <http://anaculturolog.ru>.
  14. Троцко Г. В. Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». – К. : Інститут ПППО, 1997. – 54 с.
  15. Троценко О. Я. Методологічні орієнтири професійної підготовки вчителів іноземної мови для початкової ланки освіти [Электронный ресурс] / О. Я. Троценко. – Режим доступа : <http://www.pu.if.ua/data/ukr/lib/e-book/trotzenko02.doc>
-